

relations_positions: 40th anniversary of *život umjetnosti*

It is rather difficult to estimate the overall impact of a journal dedicated to art, especially when we speak of a publication that we are editing ourselves. So, the question is how to begin, how to identify ourselves, how to honour the merits of all our colleagues, who have been creating this journal for 40 years and from whom we have inherited a publication that must fulfil various functions - educational, interpretational, critical, mediating?

Compared with other journals, the position of *Život umjetnosti* is indeed special. It is a journal that is celebrating 40 years of publication this year and that has served to many generations of students, as well as to all readers interested in art, as one of the basic media that informed them on art-related topics and relevant theoretical issues. Let us mention, by the way, that for many years art history was studied in rather unfavourable circumstances, marked by the lack of scholarly literature, especially translations of theoretical texts, difficulties in obtaining books, journals, and other sources of information, whereby *Život umjetnosti* sought to fill in the gaps, at least to some extent.

At first, *Život umjetnosti* had a subtitle: "Journal for the Issues of Visual Culture." Gradually, visual culture was complemented with art. Our editorial board decided that the journal should focus upon the contemporary events in visual arts, which included the most various fields of art and architecture. From its very beginnings it was publishing texts that did not simply passively reflect the situation, but rather assessed the environment by taking a critical look at it and influenced its achievements to a certain extent. It is interesting to recall that *Život umjetnosti* was in fact without a precedent in the history of such publications in Croatia

and that the first editorial board was indeed doing pioneer work. Certainly, this does not mean that the journal emerged in a setting that felt no need of discussing art events or lacked critical thinking, quite the contrary: taking into account numerous polemics that were going on in professional circles at the time, it appears from today's perspective that the awareness of art issues was particularly acute.

Topics such as "Environment and Art" in terms of exploring the local aspects of culture, peripheral position of "artistic subjects" (as art was termed in those times, in the atmosphere of dominant socialist ideology), or geopolitical context of space, as well as particular places and their influence on art events, seemed important at the time and were getting considerable attention. Today we live in an era in which we must reflect upon the quantity of globalisation trends that we should incorporate (or at least acknowledge) in order to remain topical and upon how to balance that attitude by accepting and preserving our local and regional specificities, in which we must recall the ideas of our colleagues who have worked on the journal in various phases of its history.

How should we react when space is becoming ever narrower and the time ever so faster, if we paraphrase Virilio? Can we define without qualification why our journal looks like as it looks like, why we publish what we publish?

These are impossible question with no definite answers. For a journal with tradition is probably expected to please many demands and also very different ones; it should neither neglect all those readers that have remained loyal to it since its beginnings nor should it leave out topics that essentially belong to historiography, since to some extent it is filling in all those persisting gaps caused by

odnosi_posicije: 40 godina časopisa *život umjetnosti*

Utjecaj časopisa posvećenog umjetnosti teško je generalno odrediti, osobito kad sami govorimo o izdanju koje uređujemo. Stoga - kako započeti, čime se identificirati, kako honorirati zasluge svih suradnika koji su tijekom 40 godina stvarali časopis ostavivši nam u naslijeđe izdanje koje mora ispuniti raznovrsne uloge - edukacijsku, interpretacijsku, kritičku, medijacijsku?

U usporedbi s drugim časopisima, pozicija *Života umjetnosti* je drugačija. Radi se o izdanju koje ove godine obilježava 40 godina izlaženja i koje je mnogim generacijama studenata te svim čitateljima zainteresiranima za umjetnost bilo jedan od ključnih medija posredovanja umjetničkih sadržaja i njima posvećene teorijske misli. Spomenimo, reda radi, kako se godinama studiralo u okolnostima obilježenima nedostatkom stručne literature, osobito prijevoda teorijskih tekstova, poteškoćama pri nabavljanju knjiga, časopisa i ostalih izvora informacija, pri čemu je *Život umjetnosti* nastojao barem djelomično ispuniti praznine.

Isprva je *Život umjetnosti* imao podnaslov "časopis za pitanja likovne kulture". Postepeno je likovnoj kulturi pridodana i umjetnost. Naša se redakcija odlučila usredotočiti na suvremena likovna zbivanja koja uključuju najraznovrsnije umjetničke i arhitektonske djelatnosti. U časopisu su se od početka objavljivali tekstovi koji nisu pasivno odražavali stanje, već su kritičkim snimcima određivali sredinu i u izvjesnoj mjeri utjecali na njezine domete. Zanimljivo je prisjetiti se da je *Život umjetnosti* u stvari bio bez prethodnika u povijesti sličnih izdanja u nas pa je utoliko prvo uredništvo doista obavilo pionirski posao. To, dakako, ne znači da je časopis niknuo u sredini u kojoj nije postojala potreba za problematiziranjem umjetničkih događanja, odnosno potreba za razvijanjem kritičke misli, već upravo suprotno: iz

današnje nam se perspektive, a imajući na umu brojne polemike koje su se tada vodile u stručnim krugovima, ta potreba čini osobito intenzivnom.

Teme kao što su "sredina i umjetnost" u smislu istraživanja lokalnih kulturnih aspekata, periferni položaj "umjetničkih subjekata" (kako je onovremena terminologija definirala umjetnost u ozračju prevladavajuće socijalističke ideologije), geopolitički kontekst prostora te određenih mjesta i njihovih utjecaja na umjetnička zbivanja u to su se doba činile značajnima i njima se posvećivala pozornost. Danas se nalazimo u razdoblju kada treba promisliti koliku je količinu globalizacijskih trendova potrebno ugraditi (ili barem prepoznati), a da bismo ostali aktualni. Takav stav potom treba uravnotežiti, uvažavajući i zadržavajući lokalne i regionalne osobitosti, prisjećajući se stavova kolega koji su surađivali u časopisu tijekom njegove povijesti.

Kako reagirati kad je, parafrazirajući Virilia, *prostor sve uži, a vrijeme sve brže*? Možemo li bez zadržke odrediti zašto časopis izgleda onako kako izgleda, zašto objavljuje mo to što objavujemo?

Teška pitanja bez konačnih odgovora. Jer, časopis s tradicijom vjerojatno mora zadovoljiti mnoge, vrlo raznovrsne zahtjeve, ne smije zaboraviti na čitatelje koji su mu vjerni od početka, ne smije ispustiti iz vida teme koje su u svojoj biti historiografske, zato što u određenoj mjeri ispunjava sve one još uvijek postojeće pukotine prouzročene nedostatkom pregledne literature posvećene umjetnosti u Hrvatskoj i šire. Tako taj naš zamišljeni čitatelj kojem se obraćamo istodobno pripada raznim generacijama i interesnim skupinama. Zanima ga suvremena teorija medija i kulturni studiji, načini medijacije suvremenih umjetničkih sadržaja jednako kao i pregledni članci posvećeni opusima pojedinih autora. Čemu nas to uči? Da nema jednoga puta i jed-

the lack of a complete survey of literature on art history, both in Croatia and in the region. Thus, the imagined reader whom we are addressing belongs to various generations and interest groups at the same time. He is interested in the contemporary media theory and cultural studies, in the ways of mediating contemporary art-related issues and also in regular articles dedicated to the opuses of individual authors. What should we learn from that? That there is no single way and single position - neither for the reader, nor for the editor - that one could stick to eternally. It is impossible to compete fully with all the fanzines, sporadic publications, and Internet distribution and still remain in the line with what the journal has been building for four decades. Therefore, this situation teaches us to be patient, to change according to the artistic practice we are writing about, to adapt to the artistic discourses of people we choose to work with, and to refrain from any drastic cuts.

We have clearly manifested our intention to communicate beyond our regional community by introducing the bilingual edition of the journal in 2000, which made it possible for our colleagues abroad to get acquainted with our topics of interest and cooperate on certain issues. Today, one needs a great amount of energy in order to master everything that is offered, to go through all the accessible information in order to find something that is really important. Mediation of art-related, as well as many other issues, has accelerated. But the authority based on the values related to the authorship of artistic genius is no longer there and that is why we can notice a constant demand for changes. Not radical changes, but such as would be suited to the format of the journal, which has developed a sensibility for art-related and similar practices that are continuing with some sort of experiments.

Therefore, our aim is to create a loose framework in which values of autonomous art production will still have their place. We do not insist on the attitude that the key issue of art is its political potential, since this position is endorsed by some new initiatives,

which have emerged on the social and cultural scene in the meantime, showing the extent in which political ideas can effectively influence processes in art.

From the very beginning, *Život umjetnosti* published foreign theoretical texts on art in translation. In the period from the 60s to the 80s, our readership gained access to the thought of Walter Benjamin, Pierre Francastel, Max Dvořák, Alois Riegl, Rudolf Wittkover, Henry Focillon, Achille Bonito Oliva, Erwin Panofski, Filiberto Menna, Fernand Braudel, and Charles Jencks, to mention only a few.¹ Our editorial board has decided to continue that practice and thus we have included translations of several theoretical texts by authors who have offered a relevant critical discourse in reflecting upon contemporary art. Old issues of the journal are difficult to find and sometimes even inaccessible; therefore, we have decided to publish several translations in this anniversary issue, while Petar Prelog has made a selection of articles by Croatian authors who have written on the specificities of Croatian modernism and become a basis for further research and evaluation of crucial phenomena in Croatian painting and sculpture from the first half of the 20th century. In this way, we have assembled a sort of overview presenting the preoccupations of a generation of art historians that have created our journal, thus offering an insight into the development of our profession.

As for the selected translations, it should be noted that we have included authors marked by an accentuated sociological view of artistic practice, as well as those whose positions can be classified within a broadly understood semiotic circle, that is, stand closer to the heritage of hermeneutical and phenomenological thinking. Beside the Italian theoretical school, whose most prominent representative is Giulio Carlo Argan, authors presented on the pages of *Život umjetnosti* express the expansion of interest to the field of popular culture, as well as to the issues of environment and its treatment in the past and today; the postmodernists are represented in translation by several texts

written by theoreticians and critics of the transvanguard, neofiguration, and the new tendencies in German contemporary art. Even though the selection of translations that we have included in our anniversary issue offers only a segment of the picture regarding the interests of the generation of art historians that have promoted the positions of the journal, among other things also because in the course of time some of the translations - especially those of authors from the old and new Vienna schools - have been republished, we hope that our readers will find it interesting to trace the development of interest for contemporary theoretical thought and to see to what extent *Život umjetnosti* has adjusted to the current international debates, which eventually contributed to its more extensive affirmation in cultural circles.

If we could speak of a goal that we would like to achieve as the editorial board, then it is the affirmation of *Život umjetnosti* as indispensable reference literature for all those who are involved in contemporary artistic practice. That would imply being present on the art scene beyond Croatia and in much larger numbers than we have managed so far; it would mean competing successfully with the publications of museums and galleries, which largely hold the position of mediating art issues to the public. I believe that it is not necessary to endorse the conceptions of "hard denominators", which is why we seek to saw into our journal many different viewpoints. Keeping in mind the heterogeneity, instability, and openness of discourses, we give them preference over a stable identity, aware that the epistemological or theoretical basis that would offer a universal answer to the complex and contradictory questions imposed by contemporary art is today no longer probable. We will be satisfied if we manage to be the point of contact between various relations and positions within contemporary artistic practice and critical thought that goes along with it. ×

PRIJEVOD: Marina Miladinov

¹ A complete bibliography of *Život umjetnosti* before 1998 was published in No. 60 (author: Ljiljanka Cibanić), while the more recent one, compiled by Anita Pastuović, has been included in this issue.

ne pozicije - ni čitateljske, ni uredničke, koju je moguće slijediti u nedogled. Nemoguće je u potpunosti konkurirati fanzinima, povremenim izdanjima, internetskoj distribuciji i pritom ostati na tragu onoga što je časopis stjecao tijekom četiri desetljeća. Stoga nas ta situacija uči strpljivosti, uči nas da se mijenjamo u odnosu na umjetničku praksu o kojoj pišemo, da se mijenjamo u odnosu prema autorskim diskursima suradnika koje biramo, bez poduzimanja oštrih rezova.

Svoju smo namjeru da komuniciramo izvan svoje regionalne zajednice pokazali izvođenjem dvojezičnog izdanja od 2000. godine, što nam je omogućilo da kolege iz drugih sredina počnu pratiti naše sadržaje i surađivati na pojedinim temama. Danas je potrebna velika energija da bi se svladali svi ponuđeni sadržaji, da bi se među informacijama koje su dostupne doprlo do onih koje su uistinu važne. To je tako zato što je medijacija umjetničkih sadržaja, jednako kao i mnogih drugih, uvelike akcelerirala. No, više nema autoriteta utemeljenog na vrijednostima autorstva umjetničkog genija, pa stoga primjećujemo stalnu potrebu za promjenama. Ne radikalnima, već onima koje su primjerene časopisu senzibiliziranom za umjetničke i njima srodne prakse koje nastavljaju s određenim eksperimentima.

Naš je cilj, stoga, stvaranje labavog konteksta unutar kojeg se ne gube vrijednosti autonomne umjetničke produkcije. Ne inzistiramo na stavu da je ključno pitanje umjetnosti njezin politički potencijal, jer tu poziciju zagovaraju neke nove inicijative koje su se u međuvremenu pojavile na društveno-kulturnoj sceni, pokazujući u kolikoj mjeri političke ideje efektivno utječu na umjetnička zbivanja.

Od samog su početka u *Životu umjetnosti* bili objavljeni prijevodi teorijskih tekstova o umjetnosti. Od 60-ih do 80-ih godina na taj su način našem čitateljstvu postali dostupni tekstovi Waltera Benjamina, Pierrea Francastela, Maxa Dvořáka, Aloisa Riegla, Rudolfa Wittkovera, Henryja Focillona, Achille Bonita Olive, Erwina Panofskog, Filiberta Menne, Fernanda Braudela, Charlesa Jencksa, da spomenemo neke od autora.¹ S tom smo praksom kao redakcija odlučili nastaviti te smo preveli priloge nekih teoretičara koji su ponudili relevantan kritički diskurs u promišljanju suvremene umjetnosti. Stari su brojevi časopisa teško dostupni, pa stoga u ovom obljetničkom broju objavljujemo izbor prijevoda, dok je Petar Prelog odabrao priloge domaćih autora koji pridonose tumačenju osobitosti hrvatskog modernizma, a koji su postali temeljem za daljnje istraživanje i valorizaciju ključnih pojava u hrvatskom slikarstvu i skulpturi prve polovine dvadesetog stoljeća. Na taj se način dobila neka vrsta pregleda preokupacijâ generacije povjesničara umjetnosti koji su stvarali časopis, a pružio se i uvid u razvitak struke.

Što se odabranih prijevoda tiče, primjetno je kako se radi o autorima naglašenog sociološkog promišljanja umjetničke djelatnosti te o onima čije je pozicije moguće smjestiti unutar široko shvaćenog semiotičkog kruga, odnosno bliže tekovinama hermeneutičke i fenomenološke misli. Uz talijansku školu teorije, čiji je najznačajniji predstavnik Giulio Carlo Argan, autori zastupljeni na stranicama *Života umjetnosti* iskazuju širenje interesa na područje popularne kulture, pitanja okoliša i njegova tretmana tijekom povijesti i u suvremeno doba, dok postmodernisti bivaju zastupljeni prijevodima teoretičara i

kritičara transavangarde, neofiguracije, odnosno novih tendencija u njemačkoj suvremenoj umjetnosti. Iako odabir prijevoda koje objavljujemo u ovom obljetničkom broju nudi samo djelomičnu sliku o interesima generacija povjesničara umjetnosti koji su profilirali stajališta časopisa (između ostalog i zato što je tijekom vremena dio prijevoda - osobito autora stare i nove Bečke škole - doživio svoja reizdanja), nadamo se da će čitateljima biti zanimljivo vidjeti na koji se način formirao interes za suvremenu teorijsku misao te u kolikoj se mjeri *Život umjetnosti* priklonio aktualnim međunarodnim raspravama, što je u konačnici pridonijelo njegovoj široj afirmaciji u kulturnim krugovima.

Kad bismo željeli govoriti o nekom cilju koji bismo kao uredništvo željeli ostvariti, onda je to afirmacija *Života umjetnosti* kao nezaobilazne referentne literature za svakoga tko se bavi suvremenom umjetničkom praksom. To znači da želimo da časopis bude prisutan u sredinama izvan Hrvatske daleko više nego što nam to zasad uspijeva, no znači i da želimo konkurirati izdanjima muzeja i galerija koja u velikoj mjeri preuzimaju ulogu medijatora umjetničkih sadržaja publici. Čini mi se da nije potrebno podržavati koncepcije "krutih označitelja", pa stoga u časopis pokušavamo *ušiti* mnoštvo raznovrsnih gledišta. Imajući na umu heterogenost, nestabilnost i otvorenost diskursa, pretpostavljamo ih stabilnom identitetu, svjesni da epistemološka ili teorijska osnova koja bi ponudila univerzalan odgovor na složena i međusobno proturječna pitanja što ih nameće suvremena umjetnost danas više nije vjerojatna. Zadovoljni smo uspijemo li biti mjesto spoja raznovrsnih odnosa i pozicija unutar suvremene umjetničke prakse i kritičke misli koja ju prati. ×

¹ Cjelovita bibliografska obrada časopisa *Život umjetnosti* do 1998. godine objavljena je u broju 60 (autorica Ljiljanka Ciban), dok je preostale brojeve obradila Anita Pastuović. Taj prilog objavljujemo u ovom broju.